

Kucsera Tamás Gergely

Utószó helyett...

24 óra

■ Nem, nem hiányzik a címben a szám mögül egy pont. Nem akarok írni – sőt hallani sem akarok arról –, hogy a huszonnegyedik órában vagyunk az oktatás- vagy nevelésügyünk (kinek hogy tetszik) terén, oly sokszor hallottam már...

Huszonnégy óra. Ennyiből áll egy nap. Még egy gyermeknek is. Sőt a gyermeki időérzékelés rövid és hosszú távon is lassabban tűnőnek jelzi ugyanazt – no, ez még nem a művészetben ismert, relatív időfogalom –, amit a felnőtt már gyorsulónak, majd időszövedve – játszunk édes anyanyelvünk szavaival – rohanónak érez.

Tehát ennyiből áll egy nap annak a gyermeknek, aki 6.30 és 7.00 között mindenképpen felkel, hogy 7.40 körül beérjen az egész napos iskolába.

Egész napos iskola. Kiváló elgondolás. Néhány éve a közoktatásról szóló – 1993-as elfogadású – törvényt leváltotta a köznevelési. Vegyük komolyan az előterjesztő kormányzati és a törvényt elfogadó jogalkotói szóhasználatot.

A törvénnyel nem az oktatást – a felnőttkorban szükséges ismeretek tudásátadására alapozott tevékenységet – helyezik a középpontba, hanem a nevelést, amely a viselkedési normák megtanítását, a mögöttük álló értékek átadását célozza, egyéni szinten a szocializációt, a társadalom egésze felőli integrációt segítve elő.

Egy ilyen – a nevelésre alapozó – nemzeti szintű döntés mögött az oktatásról szóló úgynevezett pozitív elméletek elvi szintű elfogadása áll(hat): az iskola és az ottani nevelőtevékenység tud segíteni az odaérkező szociokulturális lemaradásán, illetve alkalmas a tehetség gondozására; mindezért az iskoláztatásnak-tanulásnak – a magasabb életkorban is vissza-visszatérően – az egész életen át tartó programmá kell válnia.

Az oktatáselméletnek van másik irányzata is, a pesszimista. Mintegy ötven esztendeje erős ez is, szembe-megy az előbbivel, és a felvilágosodásból vett euforikus oktatásügyi szemléletet, a képzett emberről és jó pol-

gárról szóló narratívát zárójelbe teszi, legfeljebb csak a modern – urbanizált, gépesített – ipari-technológiai termelési mód és társadalmi berendezkedés működtetéséhez kötődő utilitarista érdekek szerint tartja hasznosnak a jelenkori oktatást, nem a társadalmi különbségek felszámolásában. Sőt, az erre a szemléletre alapozott elméletek azt mondják: a szociális differenciálódást nem megszünteti, hanem fenntartja (esetleg a további szétfejlődést alapozza meg) az iskolarendszer.

A pesszimisták közül a jobboldali ideológiai fertőzöttséggel egyáltalán nem vádolható kiváló gondolkodót hoznám példaként: Pierre Bourdieu a 70-es évek végén már azt mondta, hogy az iskola a struktúrakijelölést végzi, az iskolában az egyenlőtlenségek újratermelődése zajlik.

A pesszimisták szerinti elméleti fordulat nemcsak arról szól(t) teljes kifejtettségében, hogy túlléptek az oktatásügy kritikáján, miszerint keveset tesz az iskola a társadalmi egyenlőtlenségek kiegyenlítéséért, hanem saját álláspontjuk szerint kijelentették: alapvetően keveset is tehet.

A hazai gazdasági-társadalmi-politikai rendszertranszformáció idején a közoktatási intézményrendszer az éppen formálódó önkormányzati rendszerhez került.

Ha szemlézzük az akkori szakirodalmat, olvashatjuk a szóbeliségben és írásbeliségben, olvasáskészségben és -képességben gyenge gyermekek sokaságáról szóló tanulmányokat, jelentéseket.

Ha megnézzük az interneten könnyen hozzáférhető – a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett, oktatási tárgykörű – *Statisztikai Tükröket* (például a 2018. május 31-ei vagy a 2018. december 21-ei kiadásút olvasva), látható: a sajátos nevelési igényű gyermekek száma, aránya a jelenben is folyamatosan nő.

Miért? Mert már a szülői generációnál elmaradt az érdemi pedagógiai segítség? Vélhetőleg.

Miért? Mert a pedagógusképzést több évtizedes távlatban együttesen rossz tulajdonosi és megrendelői tartalommal tartotta fenn az állam, fölösleges túlképzéseket finanszírozva az általános pedagógusképzésben, illetve szellemi-infrastrukturális-pénzügyi erőforrásokat nem adva a speciális nevelési gyakorlatra, munkára felkészítő képzéseknél?

Az előbb kiindulópontnak vett időszakban a tanfelügyeleti rendszer szétmállik, az oktatásügy országos szakmai-módszertani irányítása (Országos Pedagógiai Intézet) dezintegrálódik, történetileg látható, hogy a funkcionális utódszervezetek elégtelen működése a jelen öröksége.

Az önkormányzati rendszer rendszerszinten képtelen volt – mindegy, hogy megyejegű város vagy nyolcszáz fős település – egy, a működtetést felügyelni tudó oktatásigazgatási szakszemélyzetet kialakítani, fenntartani. Ezek a szakemberek – a közelmúltbeli újraillesztés időszakában – ma is hiányoznak (de erről később).

Ha a végeredményt nézzük: az iskolában a társadalmi alapon eléjük kerülő szakmai kihívásokra fel nem készített pedagógusok kudarcélményei a teremben bent ülő gyermekközösség egészének diszkomfortját okozza, és ezt a nebulók hazaviszik a szülőknek, nagyszülőknek. Már kész is az össztársadalmi oktatásügyi degradáció. Ez ma az igazi probléma, nem a „Mit tanítanak a gyerekeinknek?” kérdéskör. Annál már az is nagyobb baj, hogy mennyit és hogyan... Az igazi probléma, hogy egyik társadalmi szereplő sem hiszi, megszüntethető az elmúlt fél évszázad szétesettsége.

Ezt a hitet kellene visszaadni, visszaszerezni. Azért is, mert az egész napos iskolával a „tankönyv szerint” az intézményesített társadalmisítás eszköze kap preferenciát a természetes – családi, rokoni, baráti, lakóhely szerinti – nevelési-szocializációs „szereplők” helyett. Ez utóbbiakat meg kell(ene) nyugtatni: gyermekeik, unokáik, keresztgyermekeik jó helyen vannak. De a tanároknak is érezniük kellene: megbíznak bennük a szülők, és ezzel a bizalommal küldik gyermekeiket reggelente az iskolába.

Az előbb leírtak jól összefoglalhatóak a kockás inges afférban. Személyes véleményem: végre volt egy bátor, hivataláról már leköszönt állami vezető (az MTA tagja, az ELTE-n egykori rektorom), aki arra mert utalni: nemcsak az állami felelősség (intézményfenntartás, -finanszírozás, tanterv stb.) létezik, hanem a személyes is. Kijelentését – hiszen nem a ruhaviseletre célzott kizárólag, hanem az ápoltságra, a megjelenés egészére – eltorzították, politikai ügyet csináltak belőle.

Miért is kérdőjelezhető meg, hogy a tanár a katedrán a magyar államiságot, nemzetünk szellemi valóságát jeleníti meg? (Még a nem állami fenntartású intézményben is, hiszen az intézményi engedélyeztettség okán ez, mint minimum, *elvárható, elvárandó lenne* az ott tanítóktól egyaránt.) Akit ez a szerep zavar, ne álljon a katedrára, mert nem érti, hogy a pedagógus nemcsak oktat, nevel is (lásd az elején leírtakat), neki feladata az értékátadás, egyetemes és nemzeti értékek pedig igenis vannak... A pedagógusokban, akinek nem kockás az inge (s nem borotvátlan és kócos, hogy a teljes idézetet szóljunk), ne vegye magára.

Az ügyben hallgatott a kormányoldal, hergelt az ellenzék.

A tanári kar is érzékenyen reagált, hiszen a leírtak okán, a társadalmi támogatottság és megbecsültség hiányában magára hagyottnak érezhette magát. De minderre nem a rossz értelemben megfogalmazott szakmai szolidaritás a megoldás. Őszintén: nincsenek az óráról mindig késő tanárkollégák? Nincsenek olyanok, akikre a kollégák is úgy néznek, de jó, hogy nem az én gyereket tanítja!? Mit gondolnak, ezt nem látják a gyerekek, s nem tudják a szülei? A fegyelmezetlenség, az oda nem illő viselkedés fegyelmezetlenséget, oda nem illő viselkedést szül. Szent Tamás is a tekintélyelvű érvelést tartotta a leggyengébbnek. A mai világban a pozíció, az intézmény (bárkié is, bármié is) tekintélye eleve megkérdőjelezett. Tartalmi értelemben kell megteremtteni. A pedagógusoknak is.

Végül a gyermekek, szülők, pedagógusok magukra hagyva, a politikai zsákmányszerzés prédái lettek.

És hogy mindez lehet? Az előbbieken leírt degradáció állapotában hogyan lehetne. A politika a közoktatás vitakultúrájában beszorult a kisiskolát bezárni vagy kinyitni álságosan jelképes vitájába. (Nem az a kérdés, kicsi-e vagy nagy az a vidéki iskola, hanem hogy jó vagy rossz az az iskola, akarom-e mint fenntartó kiváló intézménnyé tenni, ami egy életre szóló élményt ad a gyermeknek, és erősíti a helyben maradáást, ezzel a társadalmi szövet szociálgeográfiai egységét, vagy olyan intézményfenntartási szisztémákat működtettek, amelyekben ezek az iskolák lepusztulnak, tovább riasztva-elidegenítve a felnövekvő gyermeket, fiatalot a településen való maradáástól?)

Mi lehet a megújulás? Elsődleges az, hogy az állam megmondja, mit vár el, és biztosítsa ehhez az iskolai infrastruktúrán, a fizetéseken túl a szakigazgatási támogatást és a felügyeletet is. Amikor az oktatás-nevelés intézményrendszerével szemben nem másodlagos problémák felől közelít az állam. Mert igenis az adott

helyzetben másodlagos, hogy mi van a jelenlegi *Nemzeti alaptanterv*-ben. S harmadlagos, hogy tantárgy- és módszertansóvén módon ki hogyan akarja egy következő NAT-ban magát és szellemi szárazmaradékát viszontlátni.

Elsődleges továbbá az, hogy a szülői közösség bírasson az egész napos iskola rendszerében, és nyugodt lelkiismerettel szidja le gyermekét, ha otthon tiszteletlenül szól a pedagógusáról.

Elsődleges továbbá az is, hogy a pedagógusok közössége elvárhassa: a társadalmi (szociokulturális) sokszínűsége, a megoldandó gyermeki élethelyzetekre felkészített pedagóguskar erkölcsileg és anyagilag megbecsült, szakmai szempontból egész életútja alatt támogatott tagja lehessen, így – belső elvárásként is megfogalmazva – szeretetteljes tekintéllyel élhesse meg hivatását.

Mindezt – illetve ezek hiánya miatt – másodlagos, harmadlagos, „sokadlagos” ma a szememben az, amit az előbb annak minősítettem.

Kormányokon átívelően látjuk, hogy iskolát bezárni, kinyitni, újjáépíteni, építeni mindenki (bárki) tud; az persze változó, ki miben erős.

A *Nemzeti alaptanterv* megalkotásával kapcsolatban is minden kurzushoz köthetően vannak, akik önjelölten vagy mások által felkérten a – kontinuum, szerencsére talán nem permanens – reformlázat fenntartják. Természetesen nem az egyéni elhivatottságot vagy a csoportos lelkesültséget kérdőjelezem meg.

A témánkhoz kötődő álságos vitákkal már nagyon sok idő elment. (Hazánkat, nemzetünket az elmúlt száz esztendőben sokszor kirabolták: országvételekkel, háborúkkal és jóvátételi kötelezettségekkel, „újjáépítésekkel” és kommunizálással, „gazdasági együttműködésekkel” és privatizálásokkal. Megnyugtató, hogy mindig újratermeljük azt, amit el tudnak venni.) Az időnek van Ura. Nem mi vagyunk; ami idő elmúlt, nem tudjuk visszahozni. Az igazi rablók az időrablók. Időbe vetett lényként ebbe már eleve szegénynek születünk, és egyre szegényebbek vagyunk, bármit is teszünk. Ne vegyük el egymás idejét, s másnak se hagyjuk, hogy elvegye a miénket (a személyesét, a családit, a nemzetit, az egyetemes generációsát sem).

De vissza a címhez és a kezdő sorokhoz, azaz vissza a gyermekhez és a neveléshez.

Számomra örömteli változtatást mutatott, mutat a közoktatás ügyét köznevelés ügyévé tevő kormányzati akarat; és ez talán kiderült a fentiekből.

Bátor kormányzati tett volt a magyar társadalom szerkezeti széttartását adó önkormányzati közoktatási rendszer megszüntetése, továbbá az is, hogy a kormányzat, a teljes központosítás hibáit felismerve, az oktatásigazgatás kialakításával a lokalitás felé mutató módon korrigált. Nem kérem számon, hogy miért nem „született meg” egy-két év alatt a szakembergárda, miért nem módosult a pedagógusképzés szerkezete, méltatlan lenne; de itt az idő, hogy az antik elvárásokat a jelenben alkalmazva: a tartalom és forma egységet alkothasson.

Örömteli, hogy a nevelési rendszer első szintje: az óvodai, helyi, azaz önkormányzati fenntartásban maradt, a helyi hatalomgyakorlás közvetlenségével biztosítva a család és az intézmény(fenntartó) párbeszédének lehetőségét, a lokális sajátosságok, értékek közvetlen megjeleníthetőségét.

Örömteli az is, hogy az új törvényi rendelkezések szerint a gyermekeket hároméves koruktól kötelező óvodába járatni.

Mindezeket a változtatásokat, mint a nemzeti nevelési rendszerünk egészének változtatásait – úgy látom – figyelmen kívül hagyják azok a szakértőként fellépő személyek, akik a korábbi – és ma már elveiben és jogszabályi kereteit tekintve is a múlttá lett – oktatási felhangú hazai rendszer felől nézik a jelen feladatait, például a NAT megújítását.

Az ötvenes évektől létező óvodapedagógiai irányelveket elsőként országos kerettantervként 1996-ban felváltó *Óvodai Nevelés Országos Alapprogram* (ONAP), amely 2009-ig volt hatályos, az átmeneti – 2009-ben kiadott – ONAP követte, amelyet *A nemzeti köznevelésről* szóló 2011. évi CXCV. törvény keretszabályai alapján előkészített és elfogadott 363/2012. (XII. 17.) kormányrendelet váltott fel, új ONAP-ként.

Írásom jellegénél fogva sem térek át a szak- vagy közpolitikai elemzés műfajára, csak bemutatom az ONAP tavalyi módosítását.

2018. július 25-én jelent meg a *Magyar Közlönyben* az *Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának* módosításáról szóló – tavaly szeptember elsejétől hatályos – rendeletmódosítás.

A rendelet III. része *Az óvodai nevelés feladatai* című, amelyen belül *Az óvodai nevelés általános feladatai* alcím alatt az alábbi pontok szerepeltek korábban:

- „• az egészséges életmód alakítása,
- az érzelmi, az erkölcsi és a közösség nevelés,

• az anyanyelvi-, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása”.

A második pont kiegészült, a hatályos szöveg ma így szól: „az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés”.

A jogszabály szövege *Az egészséges életmódra nevelés* címmel folytatódik, amelyen belül „az egészséges életmód, a testápolás, az étkezés, az öltözködés, a pihenés, a betegségmegelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása” mondat bővült ki a következőre:

„... az egészséges életmód, a testápolás, a tisztálkodás, az étkezés, különösen a magas cukortartalmú ételek és italok, a magas só- és telítetlenzsír-tartalmú ételek fogyasztásának csökkentése, a zöldségek és gyümölcsök, illetve tejtermékek fogyasztásának ösztönzése, a fogmosás, az öltözködés, a pihenés, a betegségmegelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása”.

Ugyancsak kiegészült a következő cím, *Az érzelmi, az erkölcsi és a közösségi nevelés* harmadik pontja, belekerült a nemzeti identitástudatra, a keresztény kulturális értékekre, illetve a családhoz való kötődésre utaló szövegrész, mindez összességében így olvasható a jogszabályban:

„Az óvoda a gyermek nyitottságára épít, és ahhoz segíti a gyermeket, hogy megismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a nemzeti identitástudat, a keresztény kulturális értékek, a hazaszeretet, a szülőföldhöz és a családhoz való kötődés alapja, hogy rá tudjon csodálkozni a természetben, az emberi környezetben megmutató jóra és szépre, mindazok megbecsülésére.”

A rendelet IV. része *Az óvodai élet megszervezésének elvei* címet bírón belüli negyedik – *Az óvoda kapcsolatai* – szövegrészben megjelent a 4. pont: „A Kárpát-medence magyar nyelvű intézményei közötti oktatási tér kialakítása érdekében az óvoda a külhoni magyar óvodákkal kapcsolatépítésre törekszik, és – lehetőségei szerint – szakmai kapcsolatot tart fenn.”

A kormányrendelet következő, ötödik részében, *Az óvodai élet tevékenységi formái és az óvodapedagógus feladatai* cím alatt, a *Verselés, mesélés* című szövegrészben is két változás is történt, egyfelől a korábbi 2. pont helyébe a következő rendelkezés lépett: „2. A magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok, gazdag és jó alkalmat, erős alapot kínálnak a mindennapos mondókázásra, verselésre. A mese a gyermek érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb segítője. A mese – képi és konkrét formában, esetlegesen a bábozás és dramatizálás eszközeivel – feltárja a gyermek előtt a külvilág és az emberi belső világ

legfőbb érzelmi viszonyait, a lehetséges és megfelelő viselkedésformákat.”; másfelől a korábban hatályos 7. pontot az alábbi váltotta: „7. Az óvodában a 3–7 éves gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodóan a népi – népmesék, népi hagyományokat felelevenítő mondókák, rigmusok, a magyarság történelmét feldolgozó mondavilág elemei, meséi –, a klasszikus és a kortárs irodalmi műveknek egyaránt helye van.”

Ugyancsak az ötödik részben, a *Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka* című szövegrészben is van változás a jogszabályban, az 1. pont is módosított szöveggel hatályos a jelenben: „1. A rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, a kézi munka mint az ábrázolás különböző fajtái, továbbá a műalkotásokkal, a népművészeti elemekkel, szokásokkal, hagyományokkal, nemzeti szimbólumokkal, az esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés is fontos eszköze a gyermeki személyiség fejlesztésének. A gyermeki alkotás a belső képek gazdagítására épül. Törekedni kell a gyermeki alkotások közösségi rendezvényen való bemutatására és a tehetségek bátorítására.”

Az utóbbit kettővel lejjebb követő szövegrész, *A külső világ tevékeny megismerése* című is változott, a módosított szöveg: „2. A gyermek, miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való életkorának megfelelő biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok és néphagyományok, szokások, a közösséghez való tartozás élményét, a nemzeti, családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét.”

Sajnos ritkán ír(hat) le ilyet az emberfia, de: bravó!

Nem elemzem a leírt módosításokat részletesen, de összefoglalóan elmondható: a nemzeti kultúra értékeinek, a helyi kötődések kialakítását lehetővé tevő, léleképítő élmények megtapasztalásának biztosítását célozzák játékosan, gyermekközpontúan. Egyaránt cél a gyermek testi, lelki, szellemi nevelése, verbalitásbeli, zenei, manualitásbeli, testmozgáshoz kötődő képességeinek fejlesztése, az egyéni és csoportos (siker)élmények biztosítása.

Számunkra mindez miért is fontos?

Mert a kormányzati törekvések megteremthetik az óvodai neveléssel a kulturális tőkekiegénylítés lehetőségét, a családból hozott szociokulturális hátrányok lefaragását, ráadásul olyan életkorban, amikor a gyermek a legfogékonyabb az értékek befogadását tekintve.

A bemutatott *program* azt is lehetővé teszi, hogy a gyermek a virtualizált vagy virtuális valóságtól a leg-

inkább távol lévő – nem-digitális alapú – egyéni vagy csoportos játékkal, alkotótevékenységgel a szocializáció valós és emberi tereiben és idejében, közösségeiben éljen. Ebben a korban még más az időérzékelése, könnyebben belefeledkezik a tevékenységébe. A Program – kiteljesedése esetén – biztosíthatja, hogy egyetemes és nemzeti kulturális értékekkel játékosan megismerkedhet a gyermek, nyelviségbe, zenébe, vizualitásba ágyazottan az óvodában eltöltött évek során belsővé teheti azokat.

Ha ez sikerül, nem kell féltetni: világunk pszeudo-valóságai a későbbiekben sem uralkodhatnak felette. Persze mindenki találkozik a digitalizált-virtualizált világgal, használja az eszközöket, együtt él velük, éljen is. De ha kisgyermekként „megtanulja” szeretni az emberi hangot, az érintést, s ha még nem is tudatosultan, de elkezd tisztelni a másikat, a közösséget, a múltat, s ha még nem is reflektáltan, de érzi, csak mások boldogulásával együtt alakulhat az övé is, akkor már jöhet a jelenkor minden magassága és mélysége, emberére talál a felnövekvő gyermekben, fiatalban.

Megváltozott (értsd ezen: felgyorsult és személyiség/telenebb) a világ. Témánk esetében ez azt jelenti, hogy korábbi történelmi időben a családnak vagy iskolának több (az is lehet, hogy minőségibb) ideje volt nevelni. A jelenben vagy ebben az életkorban – a három- és hétéves életkor között – kapja meg a kisgyermek a későbbi életvezetésére is kiható értékeket, habitualizálva azokat, vagy később már csak egy élmény lesz a számára a sok közül, a be- és elfogadás lehetőségének egyre növekvő esetlegességével.

De ha ebben az életkorban sikerül értéké tenni számára a valóság alapú emberit, akkor magában is értékelni fogja azt. Először játszótárssá, majd barátta, csapattárssá, munkatárssá, szerelmes kedvessé, később édesanyává és édesapává akar lenni, hiszen a másik – és így a maga – emberségének tiszteletében él, ezt akarja továbbörökíteni.

Minden iskolai nevelésnek alapja lehet az előbb bemutatott óvodai (és természetesként meglévő családi is). Az iskolában egyre hangsúlyosabb tudásátadás (oktatás) is csak akkor értelmes, ha nem jövőbeni munkavállalókban gondolkozva okítunk-okíttatunk, hanem az embert látó és tudó, mivel minden tevékenységével mások életére is kihatóan cselekvő, ezért felelős személyiséget formálunk.

Miért nem veszik végre észre az ipari-technológiai fejlesztés utilitarista embernélküliségét átvevő politikások, hogy a fiatalokat azért nem érdekli a tudomány és

a technológia, az innováció áttételén-absztrakcióján keresztüli tevékenységet kifejtő hivatások, azaz azért nem jelentkeznek természettudományos szakokra, mert nem tanulták meg: ezeknek a tevékenységeknek is – évezredek távolságban, sokszor csak láthatatlan – mozgatórugója az ember, az emberiség javának szolgálata volt, még a leginkább szcientista szemlélettel „megáldott” korban is. (Nem kétlem, a tudományos munka művelőinek döntő többsége most is így közelít munkájához, sőt, azt gondolom, ezért is választotta hivatását.)

Ha a felnövekvő generációk csak az elembertelenítő-elmagányosító virtualizált világban élnek, nem lesz meg a belső ösztönző, hogy másokért téve, felelős emberként éljenek. Ettől persze hasznos tagjai lesznek a haszonelvű, de haszonelvűségével öncsonkító világunknak, döntően alkalmazottként, végrehajtóként.

A fentiekben leírtak szerint szükségesnek tartom az óvodai nevelés kiteljesítését egy negyedik évvel, mint új iskola-előkészítő év bevezetésével. Ennek előnye lenne, hogy a gyermek a gyermeki eszmélése környezetében és közösségében ismerkedhetne meg – egy évre elnyújtottan – a betűvetés, az olvasás és az összeadás-kivonás „játékával”. Ekkor még több zene, tánc, rajz és anyaghasználattal is járó művészeti foglalkozás is része lehetne a mindennapoknak. Ide, így még beemelhetnénk több művészettel nevelést, és lazíthatnánk a tanulás gyakorlatának kezdetét jelentő időszak szoros abroncsain, több időt adnánk „a messzebről indulók” felkészítésére az új „utakra”.

Mindennek származékos előnye még, hogy a családok jelentős része örömmel tartja, tartotta, tartaná gyermekét az óvodai környezetben a hetedik életévig.

Tudom, ez oktatás szerkezet-változást, képzési átalakításokat, továbbá infrastrukturális fejlesztéseket jelentene.

A köznevelés közoktatási szakaszába nem kell (nem szabad) többet belegyömöszölni, mert nem is lehet. Az óvodai nevelés egészül(het)ne ki a fentiek alapján.

Az írás címére utalva: nem lehet a gyermeket tovább terhelni.

Az egész napos iskola ma az egész napos tanulást eredményezi.

Bármely írás, amely akármelyik területen is – legyen az természet- vagy humántudomány, de akár művészet, akár testnevelés – fejlesztést javasol, több mint hiba, bűn.

Elég a terminátorgyártásból – nem kell több ember(ke) gép(ecske) – „élő szövet a fémvázon”. A gyermek a délután második felében csak azt tanuljon – szülei támogatása mellett –, amit szeretne.

Elég az „esti iskolákból”. Ne kelljen – a kudarckerülés miatt – estefelé még tanulni a gyermekkel a szülőnek, csak akkor, ha valóban az együtt tanulás élményét szeretnék. Másnap reggel iskolába, munkába indulnak, napközben nem látják egymást, délutánonként családot alkothassanak és ne egy tanulószoba közösségét (kifacsart nebulóval és – általában – képzés nélküli, de ugyancsak fáradt „pedagógussal”).

Mindezen új helyzetek eléréséért elsőként fejleszteni az állam és a társadalom, azaz a családok, az intézmények, a szülők és tanárok többszintű, több ponton találkozó kapcsolatát kellene, mert ameddig az ebben a minőségben marad, addig vélhetően minden pedagógiai tartalomfejlesztés (tantervi, képzési) füstbe megy.

Persze ez nem jelenti, hogy ne lehetne a jelenlegi helyzeten részletszabályokkal is javítani.

Csökkenteni kellene a számonkéréseket a tesztek peremre szorításával, a szóbeliség arányainak növelésével. Hallják egymás szavát a gyermekek, az osztályteremben zajló egyéni felelés is csoportélmény, bármilyen furcsán is hangzik.

Tiltani kellene a pihentető évközi szünetek iskolák általi felszámolását, az azt követő – legalább az évközi szünet hosszával egyező – időszak dolgozatmoratóriumával. Vajon a felnőttek a szabadságuk alatt az utána kezdődő munkás hétköznapi kihívásaira tréningeznek?

Érdemi szakigazgatási felügyelettel vissza kell fordítani a részállású foglalkoztatások növekedő arányát, az iskolában csak egy-két napot töltő tanító vagy tanár nem lesz integráns tagjává az iskolai közösségnek, nincs folyamatosan jelen, nem alakul ki sem irányából, sem felé a szükséges kötődés. Tudom, sokszor oktatásszervezési adottságok-kényszerek eredményezik ezeknek a helyzeteknek egy részét, ezért nem tiltásról, hanem csak az indokolt alkalmazási gyakorlat fenntartásáról írok.

Vizsgálni kell az életpályákat, a folyamatosan – ráadásul nagy gyakorisággal évközben – iskolát vált(ogat)ó pedagógusok pályaalakulását. Tudom, kényszerben vannak az intézményvezetők: az évközi kilépő helyett egy másikat fel kell venni (aki meg évközi belépő)..., ezek – mondjuk ki – az esetek többségében hivatástudat nélküli pedagógus végzettségű emberek intézményrendszer-szinten okoznak zavart a vezetőknek, túlmunkát a kollégáknak, károkat a diákoknak. Az állam, ha felelős, ne szégyenlősködjön, ezt a kört nem tudja egy-egy tantestület, intézményvezető, esetleg járási tanügyi vezető kiegyenesíteni (viszont a hivatástudat vagy alkalmasság nélkül az intézményrendszerben dolgozók jelenlétének hiánya bértömeget

szabadítana fel, és így a szakmájukat hivatásként megélni akaró pedagógus életpályája magasabb bérrel jutalmazható, a magasabb javadalmazás odavonzza és ott tarthatja a tanítani-nevelni vágyókat).

Sok mindenről eshetne még szó, de a példák talán a korábban leírtak felőli szemléletességükkel megerősítő-alátámasztó jelleggel bírnak.

Összességében tehát ne a könnyebb utat válassza az állami vezetés: iskolát építeni, felújítani, az intézményeket eszközökkel felszerelni (pláne, ha emelkedőben az ország gazdasági helyzete) lehet, sőt, kötelességszerűen kell is; alaptantervet koncipiálni, szövegezni, vitatgatni kell, ha lehet (és miért is ne lehetne); de a lelket megmenteni, testet és szellemet nevelni mindig is kell, itt nincs lehet..., bármilyenek is a körülményeink. S ez mindig a nehezebb út, de járni kell rajta, mert embertől emberig – lélektől lélekgig – ez vezet.

A gyermekekkel kapcsolatos, nevelésközpontú állami figyelem és gondoskodás – amely az elmúlt években fordulatként megjelent – a jó út kezdete.

Yoda mester – egy még meg nem írt és így le sem forgatott *Csillagok háborúja*-epizódban – ezt mondta egy tanítványának: „Hiába van fénykardod, ha a seprűnyél forgatásához sem kész tested, lelked, szellemed...” Ez mindannyiunkra igaz.